

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д-р Добринка Станчева Пейчева, доктор на социологическите науки; Югозападен университет „Неофит Рилски“, научна специалност Социология в научно направление 3.1.Социология, антропология и науки за културата“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност социология в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава а научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №2513/04.10.2022 г. на Ректора на УНСС.

Автор на дисертационния труд: Калоян Леонидов Янков

Тема на дисертационния труд: **ГРАЖДАНСКИ ИЗБОР В УСЛОВИЯ НА ОБЩЕСТВЕНА ТРАНСФОРМАЦИЯ**

1. Информация за дисертанта

Дисертантът Кирил Янков се е обучавал по докторска програма към катедра/ Икономическа социология Общикономически факултет на УНСС по научна специалност Социология съгласно Заповед на Зам.Ректора по НИД на УНСС № № 1207/16.04.2017. Обучението е осъществено в редовна/задочна/свободна форма през периода 2017 - 2022. Крайният срок на докторантурата му е 4.10.2022 г., съгласно Заповед на Ректора на УНСС № 1048/18.04.2022.

Кратка биографична справка

Калоян Леонидов Янков е бакалавър по специалност Медии и журналистика с дипломна работа на тема: „Метаморфозите на метала. Аудиовизуален проект“. с период на обучение 2009-2013 г. към УНСС. Магистър е по Бизнес и административни информационни технологии и комуникации с магистърска теза: „Кръгова система за налагане на имидж и идеи чрез политическо говорене“ - 2013-2015 г. - Университет по библиотекознание и информационни технологии, катедра „Комуникации и сигурност“

Информация за изпълнението на индивидуалния план Съгласно учебния план за обучение в докторантура, в Индивидуалния учебен план на Калоян Янков са взети всички изискуеми докторантски учебни дисциплини .

2.Обща характеристика на представения дисертационен труд

-структура и обем на дисертационния труд.

Дисертационният труд на Калоян Леонидов Янков „Граждански избор в условия на обществена трансформация“ е в обем от 202 стандартни страници Състои се от увод, три глави, заключение и приложение на въпросник на онлйн анкетна карта.

От структурна гледна точка дисертационният труд е добре структуриран. Включва цел, задачи, предмет обект, методология, изследователски ограничения.

Темата, която разработва дисертантът е с продължаваща актуалност. Социалните трансформации, които са фундамент, върху който е развита десертацията, са представени като продължаващ във времето процес, а самото трансформиращо се българско общество, е етикирано като **тревожно** общество с присъща несигурност, тревога, страх сред хората, *влияещо върху гражданския и политическия избор на младите граждани*(стр. 50)

-Оценка на целта; задачите; обекта; предмета; основната теза на дисертационния труд

Научна теза в дисертационния труд е налице, но е представена многословно и обстоятелствено. (*„тезата на настоящото дисертационно изследване е изградена върху структурно-функционалната парадигма в социологията за въздействието на макро средата върху избора, действието и поведението на отделните индивиди, групи и общности в рамките на обществото като система. Конкретно тук се защитава виждането за гражданския избор на младите като форма на обществено взаимоотношение, което първо, е повлияно от макро средата, и второ – самото то е илюстрация на състоянието на общността и гражданското общество като цяло. Трансформациите на макросредата въздействат върху изграждането и функционирането на моделите за реализиране на гражданския избор на младия човек. Ускорената динамика на обществените трансформации днес изправя младите хора пред повече въпроси, от тези, на които могат да си отговорят. Това пряко оказва влияние върху действията и бездействията на младите българи, които правят изборите си във все по-тревожна среда)*“

Може да се синтезира до „младите българи правят изборите си във все по-тревожна среда“.

Дисертацията притежава цел, задачи, предмет обект, хипотези Целта, която си е поставил дисертантът е „ да се очертаят модели, чрез които младите хора правят граждански избор в условията на обществена трансформация. Интересни тук са конфигурацията от фактори, които влияят на избора на младите българи, както и тяхното ранжиране по сила на въздействие.

Целта на дисертационния труд се разкрива като своеобразна задача, а конфигурациите от факторите за въздействието предстоят да бъдат ранжирани в хода на разработването на труда.

Задачите, от своя страна, са свързани със структурираните глави на дисертационния труд - 1. Извършване на теоретично изследване, чрез което да се очертаят: - характеристиките на обществените трансформации днес, доколкото те формират социалния контекст, в който младите хора правят гражданския си избор; - дефинитивните полета на основните понятия в предметния фокус на изследването, като например понятието граждански избор; - особеностите на обекта на изследването – младите хора като граждани, като носители на гражданското. 2. Да се разработи теоретичен модел и програма за провеждане на серия от емпирични социологически изследвания за проверка на изследователските хипотези. 3. Провеждане на планираните изследвания, обработка на информацията. Анализ и интерпретация на съвкупната информация. Извеждане на теоретични обобщения.

Обектът и предметът на дисертацията са експлицирани взаимосвързано. Обект на настоящото дисертационно изследване са младите хора в България, които в качеството си на граждани извършват граждански избор, а предметът е фокусиран върху гражданския избор на младите хора в условия на обществена трансформация.

- *използвана научна литература (оценка на осведомеността на дисертанта по проблематиката, разглеждана в дисертационния труд).*

В дисертационния труд използваната литература е предимно на български език. В списъка на използваната и цитирана литература са посочени само пряко използваните и конкретно цитирани източници. Налице е осведоменост на дисертанта по проблематиката от български автори и от официални преводи на литературни източници от чуждестранни автори.

Въпреки че са ползвани изцяло източници на български език, включително преводи на значими за темата автори, това не е попречило на автора да има високо позоваване и цитиране.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Разработването на приетата тема за дисертационен труд, описана от самия дисертант като широка и непосилна за докторантско изследване (стр.8) е наложило да бъдат поставени голяма поредица от ограничения. Нееднозначността в разбирането и, а именно разбирането за обществените трансформации, проличава от пространните научни систематизации и теоретизации на трансформациите, които авторът прави върху съществуващата специализирана научна литература и в открояването на най-важните

от тях. Отсъствието на конкретика е насочило дисертанта да навлезе във философски, идеологически, ценностни и политологични парадигми от глобално естество, които сами по себе си го представят в добра светлина и обогатяват знанията на четящите. Центрирането на изследваната проблематика на трансформациите в България и на тяхната аргументация, обаче не се е получило съвсем успешно, както и експлицирането на спецификата в България, която е свързана и със смяна на идеологемии и възстановяване на дълго отричани ценности и норми. Още повече че едно от ограниченията, които са експлицирани от автора, е именно акцентът върху България. Декларациите за трансформиращото се българско общество, „белязано с несигурност, тревога, страх и пр изискват по-конкретизирана академична доказателственост и експлиции на сравнителни изследвания в световен и национален план. Още повече, че подобни характеристики могат да бъдат поставяни за много други страни. Забелязаното смесване на обект и предмет на изследването на някои места в текста могат да се обяснят именно с неяснотата на траекторията на понятието обществена трансформация.

Ако поставянето на ограничения е само по себе си добър похват в един дисертационен труд, не е добре, ако те са отнесени към почти всички изискуеми инградиенти на разработване на тематиката на дисертационния труд – към времеви период, към пространството, за което се отнасят теоретизациите, към приложението на теоретичния модел; към представителността и валидността на резултатите от използваните изследователски методи, към обекта на дисертацията и към нейния предмет и т.н. Някой би попитал, а върху какво не са наложени ограничения? Препоръчвам настоятелно при намерение да се инициира публикация на труда да се промени заглавието на дисертацията, за да не се изпада в ситуация на прекалено много ограничения. А някои от допълнително поставените ограничения във времеви период (2009-2021), например се нуждае от допълнителна аргументация за спецификата на България. Манифестацията на трите думи, с които се започва в дисертацията и в автореферата – „преценям“, „антиваксър“ и „изчегъртване“ не са „маркери“ за контекста на времето, в което се случва цялостното изследване, а само за неговия край. Специфичната българска социална поляризация, както е известно от преживяванията на няколко поколения хора от страната ни и от поредицата социологически изследвания и анализи, посветени на нея, води началото си далеч преди 2009 година и е пренесена в настоящето и сред младите хора, наред с останалите глобални трансформации.

Дисертационният труд е замислен и реализиран с релевантна методология – изработване на теоретико-методологичен модел и провеждане на авторско онлайн изследване и вторичен анализ на данни от други проведени изследвания. Тук проличават теоретични и приложни усвоени умения. Затруднението, с които е съпътствано онлайн-изследването, поради ограниченията предизвикани от сериозната пандемична обстановка в световен и национален план, не е необичайно и е характерно и за други изследователски усилия през този период. Обстоятелството че проведеното изследване не е представително за изследваната група във възрастния сегмент между 18-30 г. не би трябвало да води до извода, че то е сондаж в емпиричното поле, от които могат да се изведат насоки и хипотези за бъдещи национално представителни количествени или дълбочинни качествени изследвания за основния въпрос в дисертационния труд - как днес младите хора правят граждански избор (стр.83). Защото този извод би означавал признаване на провал в успеха на разработването на дисертационния труд.

Не е съвсем резонно и подценяването на проведения от дисертанта вторичен анализ на данни“ като непълен и не съвсем точен, както той сам се изразява “поради ограничеността и фрагментираността на наличната в изследванията емпирична информация „

Логично от негова страна, но като precedent в практиката на защитите на дисертационните трудове звучи препратка му към разработване на бъдещи изследвания, към търсене на бъдещи доказателства, тъй като това означава своеобразно „признаване“ за настояща несвършена работа. Бъдещите изследвания обикновено са честа цел на много изследователи, но за допълнителни верификации на вече постигнатото.

Постигнатите резултати и избраната методология в дисертационния труд са релевантни.

Поставените задачи са изпълнени в рамките на обективните ограничения от пандемичната обстановка.

Дисертантът разкрива много добри аналитични умения, усвоил е прилагането на емпирични социологически методи – в случая индивидуална пряка анкета, проведена по обективни причини онлайн и вторичен анализ на данни.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Оценявам приносите, изведени от докторанта , а именно :

„Предложена е с дефиниция на гражданския избор като социално действие в рамките на социологическата траектория 2. Очертани са модели на граждански избор на младото

поколение български граждани (18-30 г.), така нар. „Поколение Z“, „Gen-Z“ или „Милениали“. ✓ Личният избор в сферите семейство – образование – професионална реализация; ✓ Потребителския избор, вкл. избора на културно потребление като граждански избор; ✓ Политическият избор изведен е динамичен ред, проследяващ този тип граждански избор на младите българи. 3. Предложена е „формула“ на зависимост между социалния контекст и гражданския избор на младите.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Калоян Янков представя повече от изискуемите 2 броя научни публикации(3):
1.Янков, К. (2017) Характеристики на новия млад човек по Ерих Фром като обект на обучението по социология в България. В: Съвременните обществени предизвикателства и образованието по социология – сборник доклади от конференция на катедра „Икономическа социология“, УНСС. С., ИК УНСС, 2017, с. 137-145. (доклад); 2. Янков К. (2018). Избор на младите в информационно несигурна среда. В: Проблеми на обществената комуникация – сборник доклади от кръгла маса на катедра „Комуникации и информиране“, УНИБИТ. С., „За буквите – О писменехъ“, 2018, с. 274-279. (доклад) 3. Янков, К. (2022). Вотът на младите. Политическият избор на младите българи (2009-2021). Приета за печат в Научни трудове на УНСС, Том 2, 2022. (студия).

Получените резултати в дисертационния труд са успешно разпространени и налични в специализираната научна литература.

Езикът, на който е написан трудът и публикациите е академичен, разкрива усвоено асоциативно мислене и високи аналитични умения.

Авторефератът съответства на съдържанието на дисертационния труд.

6. Бележки и препоръки

1. Основният недостатък на дисертационния труд виждам в заглавието, заради което се е наложило да бъдат поставени ограничения върху почти всички изискуеми елементи на дисертационния труд, които подценяват дисертабилността на труда.
2. Налице е отсъствие на доказателствен материал за едно написано твърдение на дисертанта от фундаментално естество за България, че е налице „цивилизационно разслояване на обществото,“(14стр)

Бележките и препоръките ми не омаловажават постигнатото в реализирането на дисертационния труд, а то никак не е малко.

В заключение искам да потвърдя, че ще гласувам с **Да** за присъждането на образователната и научна степен Доктор на Калоян Янков по специалност Социология в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата.

Рецензент:

Проф. д-р дсн Добринка Пейчева

12.10. 2022
София